

Vedecký príspevok/ Scientific Article
Recenzované/ Review: 16. 11. 2020
<https://doi.org/10.24040/eas.2020.21.2.94-112>

(Ne)súlady medzi skutočným a preferovaným množstvom času, ktorý venujú práci muži a ženy na Slovensku *(In)coherence between Actual and Preferred Amount of Time Devoted to Work by Men and Women in Slovakia*

Mariana Považanová, Gabriela Nedelová

Abstract: People devote a significant amount of time to performance at work. This amount changes over the course of their lives. The paper focuses on the opinions of men and women of Slovak households on the amount of time they spend by performing selected types of work at different stages of the life cycle. Attention is focused on time devoted to paid work, childcare, cooking, which represent routine housework activities, and minor repairs and maintenance that are considered to be non-routine housework activities. In each examined category, there are significant gender differences in the opinions. In terms of changing the amount of time devoted to selected types of work, the smallest number of respondents, both men and women want to reduce the amount of time devoted to childcare. On the other hand, more than half of the men surveyed would like to reduce the amount of time devoted to paid work, especially in the stages with small children.

Key words: Paid work. Routine and non-routine housework. Childcare. Amount of time.

JEL Classification: D13. J22.

Úvod

Žijeme vo svete vzácnosti, v ktorom sú ľudské túžby neobmedzené, ale zdroje použiteľné na ich uspokojenie sú obmedzené, a teda sú vzácne. Jedinečným zdrojom je ľudská práca. Všeobecne akceptovaná definícia vymedzuje prácu ako akúkoľvek činnosť vykonávanú osobami bez ohľadu na vek a pohlavie, pomocou ktorej sa vyrábajú produkty a služby na použitie inými osobami alebo na vlastné použitie (ILO, 2018). Práca je teda produkčná činnosť, a to bez ohľadu na to, či za jej vykonanie človek dostane alebo nedostane priamu finančnú odmenu, ako aj bez ohľadu na to, kde sa vykonáva, t.j. či na trhu práce alebo v netrhovom prostredí domácností. Pretože vykonávanie práce a všetkých ostatných činností prebieha v čase, v konečnom dôsledku je vzácnym zdrojom, ktorého má každý človek denne k dispozícii rovnaké množstvo.

Analýza a porozumenie spôsobu, akým ľudia alokujú svoj obmedzený čas na vykonávanie práce prispieva k lepšiemu pochopeniu fungovania domácností a spoločnosti. Uvedené

porozumenie má v praxi mnohé implikácie, ktoré siahajú do oblastí ako napríklad zapojenie jednotlivcov do trhu práce, ale aj do dobrovoľníckych činností, zosúladienie pracovného a rodinného života jednotlivcov, a neposlednom rade aj spotrebiteľské správanie ľudí. Preto je výskum tejto problematiky rozsiahly a priniesol mnohé podnetné a užitočné zistenia následne aplikované v praxi. Z výsledkov výskumov napríklad pravidelne vyplýva, že existujú významné rodové rozdiely v množstve času venovanom rôznym činnostiam (napr. Coltrane, 2000; Shelton a John, 1996; van der Lippe, 2011; Bianchi a Milkie, 2010) a že reálne strávené množstvo času je rôzne v rôznych fázach životného cyklu jednotlivca (napr. Anxo et al., 2011).

Zároveň zo skúmania alokácie času na vykonávanie práce vyplynulo, že je potrebné túto problematiku vnímať v jej širších súvislostiach, a to nielen z hľadiska reálneho množstva času venovaného jej vykonávaniu. Pretože cieľom príspevku nie je podať vyčerpávajúcu rešerš prístupov ku skúmaniu práce, pre ilustráciu uvádzame len niektoré uhly pohľadu, ako napríklad sledovanie aspektov procesu rozhodovania vzťahujúcich sa na vykonávanie neplatennej práce z hľadiska používaných aktivít súvisiacich s rozhodovaním (napr. Kika, Kollár, 2020); skúmania pocitov spojených s vykonávaním konkrétnych činností s dôrazom na prácu (napr. Martinkovičová, Knapková a Kaščáková, 2020), ako aj celkový postoj človeka k vybraným typom prác, ktoré vykonáva (napr. Poortman a van der Lippe, 2009), jeho pracovné nasadenie a motiváciu k práci (Knapková, Martinkovičová, Kaščáková, 2020).

Pretože každý človek musí denno-denne splniť množstvo povinností (vykonať veľa práce) a k dispozícii má obmedzené množstvo času, je reálne predpokladať, že čas skutočne venovaný konkrétnym činnostiam sa môže odlišovať od času, ktorý by si jednotlivci priali daným činnostiam venovať. Inými slovami povedané, je pravdepodobné, že jednotlivci by si priali prerozdeliť čas iným spôsobom – niektorým činnostiam by chceli venovať viac času, iným naopak menej, čím vzniká nesúlad medzi skutočným a preferovaným množstvom času, ktorý jednotlivci venujú práci (Reynolds, 2003). Príspevok je sústredený na túto oblasť. Na základe výsledkov primárneho výskumu uskutočneného v slovenských domácnostiach v roku 2018 sleduje nesúlad medzi skutočným a preferovaným množstvom času, ktorý členovia slovenských domácností venujú, resp. by si priali venovať práci. Jeho cieľom je zistiť, či existujú významné rodové rozdiely v názoroch na množstvo času, ktoré venujú muži a ženy žijúci v partnerských domácnostiach vykonávaniu vybraných typov prác. V príspevku je zároveň popísaná rozdielnosť názorov na skutočné a preferované množstvo času v zvolených produkčných činnostiam v rôznych fázach životného cyklu respondentov a respondentiek. Pozornosť sa okrem toho venuje aj dvom typom produkčných činností, ktorým členovia slovenských domácností venujú významné množstvo času, konkrétne na platenú a neplatenú prácu. Príspevok tak rozširuje poznanie problematiky práce, pretože sa sústreďuje na preferencie jednotlivcov o množstve času, ktorý by jej chceli venovať.

1. Teoretické východiská

Vzhľadom k tomu, že žijeme vo svete vzácnosti, v ktorom rozhodnutie tráviť čas konkrétnym spôsobom automaticky znamená vzdať sa jeho trávenia iným spôsobom, je užitočné sledovať nielen skutočné množstvo času, ktoré človek venoval konkrétnej činnosti, ale zároveň sa aj zamerať na individuálne preferencie jednotlivcov o tom, koľko času by chceli venovať jednotlivým činnostiam. Pozornosť v príspevku je zameraná na názory

respondentov, či by chceli vybraným kategóriám produkčných činností venovať viac / menej / alebo rovnaké množstvo času ako venovali reálne v sledovanom období. Sledovanými produkčnými činnosťami sú platená práca a vybrané kategórie neplatenej práce.

Platená práca je definovaná ako zárobková činnosť (hlavný pracovný pomer, vedľajší pracovný pomer, podnikateľská činnosť), ktorá je vykonávaná členom domácnosti na oficiálnom trhu práce a za ktorú dostával peňažnú odmenu (plat, mzdu, príjem podnikateľa atď.). Neplatená práca je práca, za ktorú jednotlivец nedostal finančnú odmenu. Z obsahového hľadiska neplatená práca zahŕňa veľmi rozsiahlu škálu činností, ktoré môžu byť zoskupené vzhľadom na ich podobnosť do niekoľkých kategórií. Osobitne sa v tejto súvislosti vyčleňuje tzv. domáca práca (z angl. housework) alebo práca v domácnosti (z angl. household labor), ktorá je zvyčajne koncipovaná ako súbor úloh, za ktoré ich vykonávateľ nezískava finančnú odmenu, ktoré sú vykonávané na uspokojenie potrieb členov rodiny alebo na údržbu domu a majetku rodiny (napr. Shelton a John, 1996; Lachance-Grzela a Bouchard, 2010). Je bežné, že výskumníci rozlišujú rôzne skupiny domácich prác. Najčastejšie sa môžeme stretnúť s dvomi, a to s rutinnými domácimi prácami a nerutinnými domácimi prácami (niekedy označovanými ako príležitostné), vzhľadom na frekvenciu ich vykonávania (Batalova a Cohen, 2002; Hook, 2017; Lachance-Grzela a Bouchard, 2010). V niektorých odborných štúdiách práca v domácnosti zahŕňa aj starostlivosť o deti (napr. Badr a Acitelli, 2008; Hook, 2006), ale vo väčšine vedeckých štúdií v posledných rokoch starostlivosť o deti v domácich prácach nebola zahrnutá. (Bartley et al., 2005; Davis et al., 2007; Fuwa a Cohen, 2007; Knudsen a Waerness, 2007). Pretože starostlivosť o deti je v porovnaní s domácimi prácami veľmi odlišná, mnohí autori tvrdia, že úlohy v oblasti starostlivosti o domácnosť a starostlivosti o deti by sa mali hodnotiť ako odlišné činnosti (Mannino a Deutsch, 2007; Sullivan, 2013).

Analýza v stati sa opiera o nasledujúce zistenia týkajúce sa času venovaného produkčným činnostiam a o klasifikáciu produkčných činností uvedenú vyššie. V množstve času, ktorý reálne venujú ľudia vykonávaniu platenej práce existujú významné rodové rozdiely (napr. Lewin-Epstein et al., 2006; Dribe a Stanfors, 2009; van der Lippe et al., 2011). Významné rodové rozdiely existujú aj v množstve času, ktorý venujú ľudia neplatenej práci. Ak sa sleduje celkové množstvo času venované neplatenej práci pre všetky vekové skupiny, trávajú vykonávaním neplatenej práce viac času ženy ako muži (Coltrane, 2000; Lachance-Grzela a Bouchard, 2010; Kika a Martinkovičová, 2015). V prípade detailnejšieho skúmania, ktoré rozdeľuje neplatenú prácu do ďalších kategórií je možné vidieť, že vykonávaniu rutinných prác venujú viac času ženy, zatiaľ čo nerutinné (príležitostné) domáce práce, ako sú malé opravy alebo starostlivosť o záhradu, údržba automobilov a podobne, vykonávajú väčšinou muži (Blair a Lichter, 1991; Kan et al., 2011; Cohen 1998; Hersch a Stratton 2002; Sevilla et al. 2010; Grossbard et al. 2014). Rutinné práce patria v prípade žien na Slovensku k časovo najnáročnejším domácim prácam (Kika a Martinkovičová, 2015; Kaščáková a Nedelová, 2017). Aj v množstve času, ktorý venujú ľudia starostlivosti o deti a dospelých existujú významné rodové rozdiely (napr. Kika a Martinkovičová, 2015; Dribe a Stanfors, 2009). Pretože skutočný čas venovaný práci je rodovo diferencovaný, je z toho možné usudzovať, že aj názory na uvedené množstvo budú rodovo diferencované. Okrem rodových rozdielov v množstve času venovanom práci z výsledkov viacerých štúdií vyplýva, že je výrazne ovplyvnené fázou životného cyklu (napr. Anxo et al., 2011; Kil et al., 2016), osobitne rodičovstvom (napr. Coltrane a Ishii-Kuntz, 1992; Dribe a Stanfors, 2009).

Skúmaniu preferencií o množstve času venovanom vybraným typom prác existujú rozdiely v závislosti od skúmaného typu práce. Na jednej strane sa pozornosť sústreďuje na preferencie jednotlivcov o tom, koľko času by chceli venovať platenej práci a zároveň aj rozsahu, v ktorom sa dané preferencie zhodujú so skutočne stráveným množstvom času (napr. Reynolds, 2003; Reynolds a Aletraris, 2006). Na druhej strane, ako upozorňujú niektorí autori (Stanczyk et al., 2017, s. 244), neexistuje paralelná literatúra o preferenciách zamestnancov týkajúcich sa množstva času venovaného neplatennej práci, t. j. či sú jednotlivci obmedzení v ich schopnosti tráviť toľko času, koľko by chceli domácimi prácami, a ak áno, ktoré faktory sú obmedzujúcimi faktormi. Jeden z mála publikovaných príspevkov v tejto oblasti je už uvádzaný Stanczyk et al. (2017). V tomto príspevku autori na vzorke 277 žien skúmali, či by ženy v slabo platených maloobchodných zamestnaniach chceli tráviť viac alebo menej času domácimi prácami. Príspevok preto rozširuje poznanie v tejto oblasti.

2. Cieľ, materiál a metodika

Cieľom príspevku je zistiť, či existujú významné rodové rozdiely v názoroch na množstvo času, ktoré venujú muži a ženy žijúci v partnerských domácnostiach na Slovensku vykonávaniu vybraných typov prác. Vzhľadom k tomu, že vykonávaniu rôznych prác venujú muži a ženy v slovenských domácnostiach v rôznych fázach životného cyklu rôzne množstvo času, (ne)súlady medzi skutočným a preferovaným časom venovanom sledovaným typom prác je opísaný pre rôzne fázy životného cyklu. Akceptujúc vyššie citované zistenia, že rôzne typy neplatennej práce je potrebné skúmať osobitne, budeme aj nesúlady v čase sledovať osobitne pre domáce práce (rutinné a nerutinné) a pre starostlivosť o deti. Napriek tomu, že domáce práce pozostávajú z rôznych kategórií, vzhľadom k rozsahu príspevku sme zvolili len vybrané kategórie reprezentujúce rutinné a nerutinné domáce práce. Množstvo času venované príprave jedla bude reprezentovať rutinné domáce práce; nerutinné budú zastúpené názormi na množstvo času venované opravám a údržbám. Domnievame sa, že každá činnosť je osobitá a poznanie tejto problematiky z vyššie uvedených uhlov pohľadu prispeje k lepšiemu vysvetleniu fungovania ekonomiky slovenských domácností.

Dáta, s ktorými pracujeme, boli zozbierané v primárnom výskume prostredníctvom dotazníka realizovanom na Ekonomickej fakulte UMB v Banskej Bystrici v roku 2018. Štatistickou jednotkou výskumu bola hospodáriaca domácnosť, ktorú tvoria osoby spoločne bývajúce a spolu hospodáriace, t. j. hradiace spoločne prevažnú časť výdavkov domácností. Respondent bol jeden člen domácnosti, ktorý odpovedal na otázky v dotazníku. Výskumnú vzorku tvorilo 1819 jednotlivcov v 732 domácnostiach. Pri domácnostiach bola zabezpečená reprezentatívnosť vzhľadom na počet členov domácnosti a počet domácností v jednotlivých krajoch; pri respondentoch bola reprezentatívnosť vzhľadom na pohlavie, vek (vekové kategórie) a vzdelanie. Dotazník bol určený všetkým členom domácnosti, v príspevku sú rozoberané názory osoby 1 (muža, resp. manžela / partnera) a osoby 2 (ženy, resp. manželky / partnerky).

Dotazník pozostával z 8 častí (modulov), kde cieľom I. modulu bolo zistiť socio-demografické charakteristiky domácnosti, priemerný mesačný príjem člena, ako aj celej domácnosti. II. a III. modul bol zameraný na určenie množstva času venovaného neplatennej práci s ohľadom na rôzne kategórie. Množstvo času sa zisťovalo pomocou prieskumných

otázok: „Koľko hodín čistého času do týždňa v priemere vykonávate vo svojej domácnosti nasledovné činnosti ?“. Sledovanými kategóriami neplatenej práce boli príprava jedál; domáce práce – upratovanie; výroba a údržba textílií; záhradkárstvo; starostlivosť o zvieratá; oprava zariadenia, nábytku a pod., oprava a údržba automobilu; nakupovanie a služby; výstavba a rekonštrukcie; starostlivosť o deti, starostlivosť o dospelých a dobrovoľnícka práca. V dotazníku bol problematike sledujúcej názory respondentov na množstvo času, ktoré trávia vybranými činnosťami, venovaný osobitný V. Modul. Kľúčová otázka zisťujúca ich názory bola: „Ak by ste mohli iným spôsobom prerozdeliť svoj čas, ktorým činnostiam by ste chceli venovať viac času, prípadne ktorým menej?“. Respondenti mali pri odpovediach použiť škálu od 1 do 3, kde: 1 znamená menej času, 2 rovnako, 3 viac času, 9 neviem posúdiť. Množstvo času venovaného platenej práci bolo predmetom zisťovania VII. Modulu, podobne, ako pri II. a III. module prostredníctvom prieskumnej otázky „Koľko hodín čistého času do týždňa ste venovali platenej práci ?“.

Opierajúc sa o vyššie citované zistenia analýz uskutočnených v oblasti ekonomiky domácností predpokladáme, že existujú významné rodové rozdiely v názoroch na množstvo času, ktoré venujú muži a ženy žijúci v partnerských domácnostiach vykonávaniu vybraných typov prác, konkrétne platenej práci, starostlivosti o deti, príprave jedla a opravám a údržbám. Na testovanie hypotéz týkajúcich sa rodových rozdielov v názoroch na množstvo času venované vybraným produkčným činnostiam medzi partnermi bol použitý Willcoxonov test, na hladine významnosti 0,05; pretože v tomto prípade boli sledované rozdiely v názoroch medzi mužom a ženou, ktorí sú členovia jednej domácnosti. Rozdielne názory na množstvo času v rôznych fázach životného cyklu sú zosumarizované a kriticky zhodnotené spolu s použitím deskriptívnej štatistiky.

3. Výsledky a diskusia

Obraz o názoroch mužov a žien na množstvo času, ktoré venujú vybraným druhom prác by bol výrazne skreslený bez poznania reálneho množstva času, ktorý venujú ich vykonávaniu. Opierajúc sa o zistenia citované v prehľade literatúry, že v rôznych fázach životného cyklu venujú ako muži, tak aj ženy rôzne množstvo času vykonávaniu produkčných činností, sme reálne množstvo času sledovali v závislosti od rôznych fáz životného cyklu. Následne sa budeme venovať sledovaniu ich subjektívnych názorov týkajúcich sa reálne stráveného množstva času. Pri rozdelení respondentov do fáz životného cyklu sme ako východisko použili príklad rodinného cyklu, ktorý vypracoval na konci 40. rokov 20. storočia Paul C. Glick (Glick, 1947) a typológiu od Anxa et al. (2011). Vzhľadom k nízkemu zastúpeniu domácností osamelých rodičov s deťmi do 26 rokov sme nemohli tieto domácnosti rozdeliť podľa veku dieťaťa. Z toho dôvodu nekorešpondujú s fázami 4 – 6, preto je namieste opatrnosť pri interpretácii výsledkov v tejto skupine. Vzhľadom k tomu, že v súčasnosti narastá počet domácností s jedným rodičom, je výskum v tejto oblasti potrebné rozšíriť.

3.1 Základné zistenia o množstve času venovanom práci v rôznych fázach životného cyklu

Priemerný počet hodín, ktoré strávili vykonávaním vybraných typov prác muži a ženy v sledovaných domácnostiach (osoba 1 a 2 v dotazníku) v rôznych fázach životného cyklu je znázornený v tabuľke 1.

Tabuľka 1 Priemerný počet hodín, ktoré strávili muži a ženy v slovenských domácnostiach vykonávaním vybraných produkčných činností na Slovensku v roku 2017 (v hod. do týždňa)

Fáza života	Platená práca		Príprava jedál		Oprava a údržba		Starostlivosť o deti	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
1. Slobodní ľudia od 26 - 36 rokov žijúci s rodičmi	37,5	36,8	4,56	10,8	4,3	0,5	0,5	1,0
2. Jednočlenné domácnosti do 36 rokov	42,4	39,5	6,50	8,1	1,7	0,3	0,2	0,2
3. Mladé páry bez detí (žena nedovršila 46 rokov)	40,5	33,3	3,95	7,7	2,7	0,5	0,6	2,1
4. Páry s najmladšími deťmi (najmladšie dieťa má menej 6 rokov)	39,5	9,0	2,83	11,7	3,8	0,3	18,3	50,9
5. Páry s malými deťmi (najmladšie dieťa je vo veku 6 - 16 rokov)	47,3	35,2	2,78	12,2	4,5	0,4	12,5	25,8
6. Páry so staršími deťmi (najmladšie dieťa je vo veku 16 - 26)	44,2	36,1	2,60	12,0	3,8	0,4	1,5	3,1
7. „Prázdne hniezdo“ ľudí stredného veku bez detí (žena 46 - 60 rokov)	33,5	32,5	2,75	7,7	2,7	0,4	1,6	2,6
8. Staršie páry (žena dovršila 60. rokov)	6,3	6,4	3,98	16,2	4,3	0,2	0,1	0,1
9. Starší dôchodcovia -1 členné domácnosti	8,3	4,9	5,44	13,3	1,5	0,2	0,0	0,2
10. Osamelí rodičia s deťmi do 26 rokov	36,0	36,9	6,23	7,4	1,9	0,4	8,2	24,3
11. Jednočlenné domácnosti 36 - 60 rokov	44,0	36,3	5,74	7,8	3,1	1,2	0,6	0,0

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2020.

*Fázy života sú rozdelené podľa Anxo et al. (2011); Kil et al. (2016).

Z tabuľky je zrejmé, že v rámci sledovaných kategórií v priemere najviac hodín venujú respondenti platenej práci. Muži trávajú v platenej práci v priemere viac hodín ako ženy, čo korešponduje s výsledkami v iných krajinách (napr. Lewin-Epstein et al., 2006; Dribe a Stanfors, 2009). V priemere najviac času venujú platenej práci opýtaní muži v domácnostiach, v ktorých sú malé (7-16 rokov) a staršie (16-26 rokov) deti. Ženy venujú vykonávaniu platenej práce v rôznych fázach životného cyklu rôzne množstvo hodín. Výrazný pokles v počte hodín, ktoré venujú platenej práci opýtané ženy je vidieť medzi fázami 3 a 4. V skupine bezdetných párov ženy trávajú v platenej práci priemerne 33,3 hod. do týždňa, v pároch s malými deťmi je to v priemere 9 hod. do týždňa. Domnievame sa, že je to priamo spojené s rodičovstvom. Ako uvádzajú Craig a Mullan (2010, s. 1344), mať deti je hlavnou udalosťou životného cyklu, ktorá mení spôsob, ako muži a ženy žijú a čomu môžu venovať svoj čas. Muži zvyčajne zvyšujú čas, ktorý venujú platenej práci,

zatiaľ čo ženy skracujú čas venovaný platenej práci alebo dokonca odchádzajú z trhu práce (Blossfeld a Drobnic, 2001).

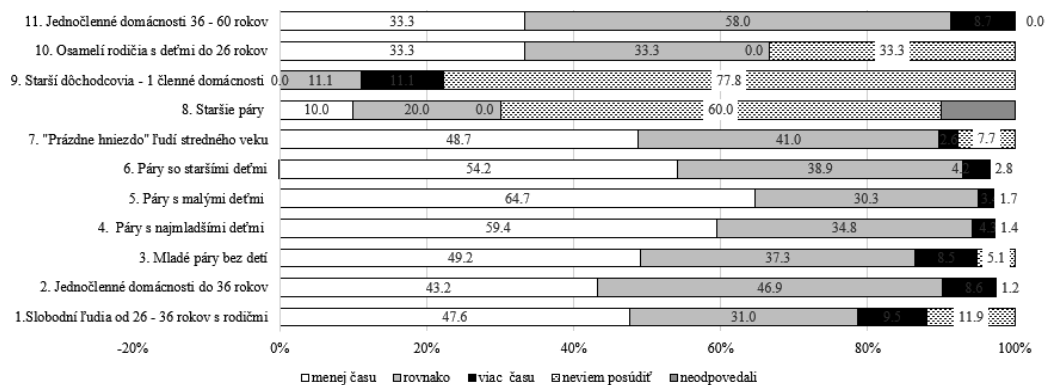
Spomedzi členských krajín Európskej únie má Slovensko jednu z najdlhšie platenej materskej a rodičovskej dovolenky (Thévenon, 2011), preto nie je prekvapujúce, že počet hodín, ktoré ženy trávia v platenej práci v rodinách s najmenšími deťmi je výrazne nižší ako u žien v produktívnom veku v ostatných fázach životného cyklu. Podobne aj množstvo času venované vybraným druhom neplatenej práce je odlišné nielen medzi rôznymi druhmi navzájom, medzi pohlaviami v rámci kategórie, ale aj medzi fázami životného cyklu.

Opýtané ženy venujú príprave jedla v priemere viac ako 10 hodín do týždňa, čo zaraďuje túto činnosť k časovo najnáročnejším druhom domácich prác (Kika a Martinkovičová, 2015). V priemere najviac času venujú príprave jedla ženy, ktoré sú v post produktívnom veku (fázy 8 + 9). V súlade s teóriou dostupnosti času, z ktorej vyplýva, že vyšší počet detí žijúcich v domácnosti má za následok, že je potrebné stráviť vykonávaním neplatenej práce viac času (napr. Davis a Greenstein, 2004; Evertsson a Neramo, 2004; Lewin-Epstein et al., 2006; Coltrane, 2000), venujú v priemere viac času príprave jedla aj ženy, ktoré žijú v domácnostiach s deťmi. Veľmi zaujímavé je zistenie o množstve času, ktorý strávia prípravou jedla opýtaní muži. Muži celkovo venujú príprave jedla v priemere 3,69 hodín do týždňa, čo je približne jedna tretina priemerného času, ktorý strávia prípravou jedla ženy. Najmenej trávia prípravou jedla muži, ktorí žijú v domácnostiach s deťmi. Výrazný nárast priemerného množstva času venovaného príprave jedla u mužov je v jednočlenných domácnostiach. V porovnaní s množstvom času, ktoré venujú príprave jedla ženy, je to ale stále relatívne malé množstvo času (ako je zrejmé z tabuliek), čo by mohlo naznačovať určitú celkovú rodovú špecializáciu členov slovenských domácností bez ohľadu na to, či žijú v partnerských domácnostiach alebo nie, pri ktorej je varenie výraznou doménou žien.

Množstvo hodín, ktoré venujú ženy starostlivosti o deti je v priemere vyššie ako u mužov, a z pochopiteľných dôvodov je najvyššie v rodinách s najmenšími deťmi. Podobne ako vo vybraných krajinách, v ktorých sa robil výskum nerutinné (príležitostné) domáce práce, ako sú malé opravy, údržba automobilov a podobne, vykonávajú väčšinou muži (Blair a Lichter, 1991), čo sa odráža v rodových rozdieloch v množstve času, ktorý venujú opýtaní muži a ženy opravám a údržbám.

3.2 Názory na množstvo času stráveného v platenom zamestnaní

Odpovede mužov na otázku, či by platenej práci chceli venovať rovnaké množstvo času, menej času, alebo viac času znázorňuje graf 1, odpovede žien graf 2. Väčšina respondentov eviduje nesúlad medzi skutočným a preferovaným množstvom času strávenom v platenom zamestnaní, podobne ako v iných krajinách (napr. Reynolds, 2003). Len približne každý tretí respondent sa vyjadril, že by v chcel v platenej stráviť rovnaké množstvo času. V členení na fázy životného cyklu sa viac ako polovica opýtaných mužov žijúcich v partnerských domácnostiach s deťmi (fázy 4 – 6) vyjadrila, že by platenej práci chceli venovať menej času. Najväčší podiel (takmer dve tretiny opýtaných mužov) je v domácnostiach s malými deťmi. Muži v tejto fáze životného cyklu trávia vykonávaním platenej práce v priemere 47 hodín do týždňa, čo je najväčší počet hodín spomedzi všetkých fáz.

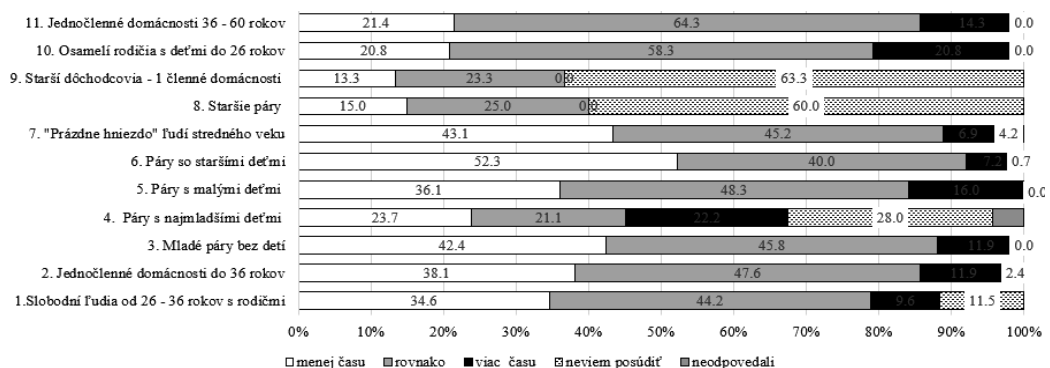

Graf 1 Názory mužov na množstvo času, ktoré venujú platenej práci podľa rôznych fáz životného cyklu

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2020.

Osobitnou kategóriou v oblasti názorov mužov na množstvo času stráveného v platenej práci sú jednočlenné domácnosti v produktívnom veku (fázy 2 a 11). Sú to jediné fázy životného cyklu, v ktorých by viac ako polovica opýtaných mužov chcela v platenej práci tráviť buď rovnaké množstvo času, alebo dokonca viac času. V jednočlenných domácnostiach vo veku 36 – 60 rokov (fáza 11) takto odpovedali dve tretiny opýtaných mužov. V tejto skupine muži v platenej práci trávia priemerne 44 hodín do týždňa, čo je len o 3 hodiny menej ako trávia muži v domácnostiach s malými deťmi. Z porovnania odpovedí mužov žijúcich v partnerských domácnostiach s deťmi a mužov v jednočlenných domácnostiach (fázy 2 a 11), ktorých vek je približne rovnaký by sa dalo usudzovať, že založenie rodiny významne ovplyvní názor muža / otca na množstvo času, ktoré strávi v platenej práci. Overenie takto formulovanej hypotézy je predmetom ďalšej analýzy, ktorá presahuje rámec príspevku.

V tomto kontexte sú tiež zaujímavé odpovede starších dôchodcov jednočlenných domácností. Hoci tri štvrtiny z nich odpovedali, že nevedia posúdiť, aké množstvo času by chceli tráviť v platenej práci, z čoho sa dá usudzovať, že sú už mimo pracovnej sily, stále takmer jedna štvrtina opýtaných odpovedala, že by vykonávaniu platenej práce chceli venovať rovnako, alebo dokonca viac času ako v súčasnosti. Nikto z opýtaných v tejto vekovej skupine sa nevyjadril, že by platenej práci chcel venovať menšie množstvo času.

Graf 2 Názory žien na to množstvo času stráveného v platenej práci v rôznych fázach životného cyklu

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2020.

Hypotéza o významných rodových rozdieloch v názoroch na množstvo času venovaného platenej práci v partnerských domácnostiach sa potvrdila (Wilcoxonov test; p-hodnota = 0). Môže to byť spojené s tým, že vo všetkých fázach životného cyklu (okrem špecifickej skupiny – starších párov), muži na Slovensku trávajú v platenej práci viac času ako ženy (Považanová, 2020).

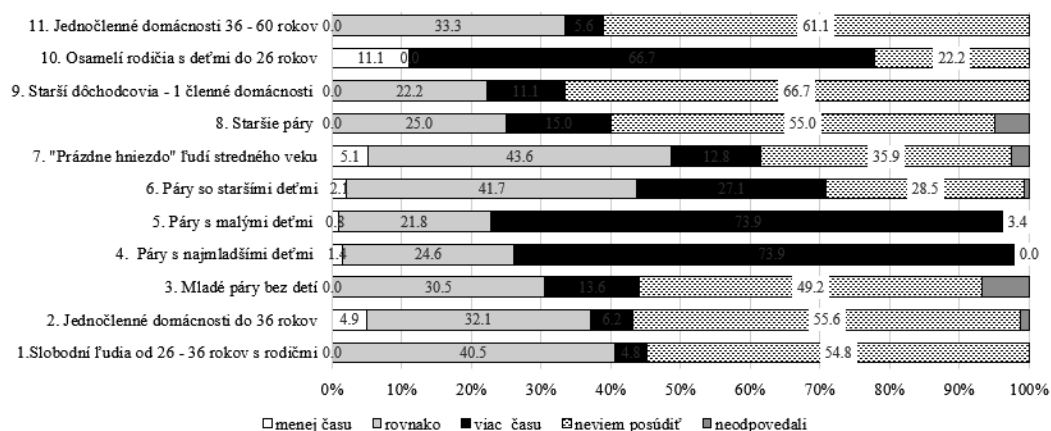
Takmer vo všetkých fázach životného cyklu (okrem párov so staršími deťmi) by menej ako polovica opýtaných žien chcela venovať platenej práci menej času. Najväčšie rozdiely v priemernom množstve hodín venovaných platenej práci medzi pohlaviami sú v rodinách s najmladšími deťmi (viac ako 30 hodín do týždňa), kedy sú často matky na materskej, resp. rodičovskej dovolenke. Môžeme to usudzovať aj z vyjadrení žien v tejto skupine, pretože takmer tretina z nich sa vyjadrila, že nevie posúdiť, koľko času by chcela venovať platenej práci.

Určitú podobnosť medzi názormi mužov a žien na množstvo času venovaného platenej práci je možné vidieť v jednočlenných domácnostiach vo veku 36 – 60 rokov. Približne štyri z piatich opýtaných žien (80 %) v tejto skupine sa vyjadrilo, že by platenej práci chceli venovať rovnaké množstvo času alebo viac času, pri mužoch to boli dve tretiny z opýtaných. Ženy v tejto skupine venujú vykonávaniu platenej práce v priemere 36,3 hodín do týždňa, čo nie je výrazne odlišné od množstva času, ktorý venujú ženy v pároch s malými deťmi (priemerne 35,2 hod. do týždňa) a starším deťmi (priemerne 36,1 hod. do týždňa). Z uvedeného by sa dalo usudzovať podobne ako pri mužoch, že názory na množstvo času venovaného platenej práci sú výrazne ovplyvnené prítomnosťou detí v domácnosti. Podobne ako pri mužoch, overenie tejto hypotézy by si vyžadovalo hlbšiu analýzu.

3.3 Názory na množstvo času venovaného starostlivosti o deti

To, že starostlivosť o deti je považovaná za jednu z najžiaducejších činností neplatenej práce (Connely a Kimmel, 2015) sa potvrdilo aj v našich výsledkoch. Zo všetkých opýtaných mužov, ktorých odpovede sú znázornené v grafe 3, sa len 1,9 % percent vyjadrilo, že by chceli starostlivosť o deti venovať menej času. Až tri štvrtiny respondentov v rodinách, v ktorých najmladšie dieťa nedovršilo 16 rokov (fázy 4 a 5) sa vyjadrilo, že by starostlivosť o deti chceli venovať viac času. Inými slovami povedané, starostlivosťou o deti trávajú menej času ako by chceli, čo sa zistilo aj v tých krajinách (napr. v USA; Milkie et al., 2004). V týchto fázach životného cyklu muži spomedzi kategórií neplatenej práce venujú starostlivosť o deti výrazne viac času v porovnaní s množstvom času, ktorý venujú rutinným a nerutinným domácim prácam.

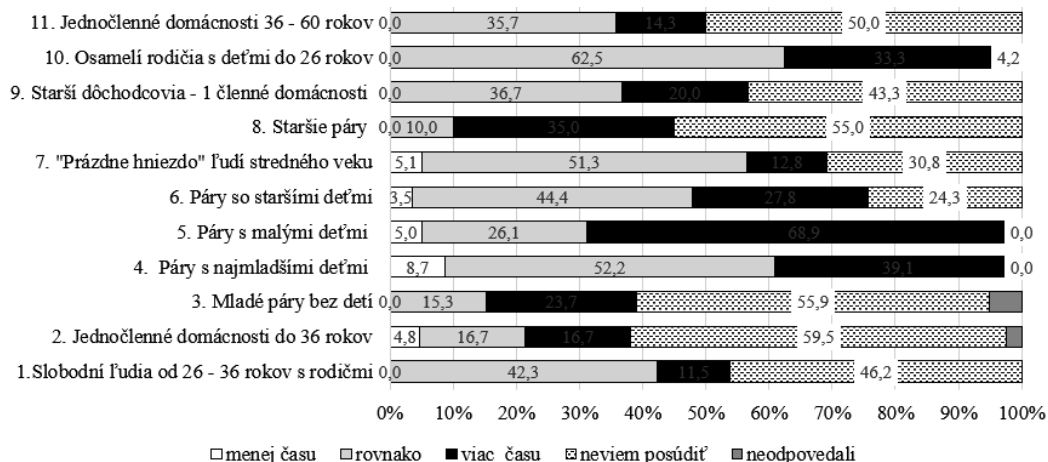
Hypotéza o významných rodových rozdieloch v názoroch na množstvo času venovaného starostlivosti o deti v partnerských domácnostiach sa potvrdila (Wilcoxonov test; p-hodnota = 0).

Graf 3 Názory mužov na množstvo času strávené starostlivosťou o deti v rôznych fázach životného cyklu

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2020.

Viac ako polovica žien vo fáze života s najmladšími deťmi sa vyjadrila, že by starostlivosti o deti chcela venovať rovnaké množstvo času. Domnievame sa, že je to spojené s tým, že v tejto fáze životného cyklu ženy zároveň trávia starostlivosťou o deti v priemere 51,6 hodín do týždňa, čo nie je prekvapujúce, pretože najmenšie deti sú úplne závislé od starostlivosti druhých ľudí.

Graf 4 Názory žien na množstvo času strávené starostlivosťou o deti v rôznych fázach životného cyklu

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2020.

V rámci jednotlivých fáz životného cyklu a názorov na množstvo času venovaného starostlivosti o deti z pohľadu žien je vidieť výrazné rozdiely medzi fázami 4 a 5. Vo fáze života s malými deťmi (fáza 5) sa viac ako dve tretiny žien vyjadrili, že by starostlivosti o deti chceli venovať viac času. Jedno z možných vysvetlení takého rozdielu

medzi názormi v dvoch po sebe idúcich fázach životného cyklu môže súvisieť s tým, že ženy sa po skončení rodičovskej dovolenky vracajú do zamestnania často na plný úväzok, čo logicky kladie nároky na ich čas (v tejto fáze ženy trávajú vykonávaním platenej práce v priemere 35,2 hodín do týždňa) a tak im zostáva na starostlivosť o deti menej času.

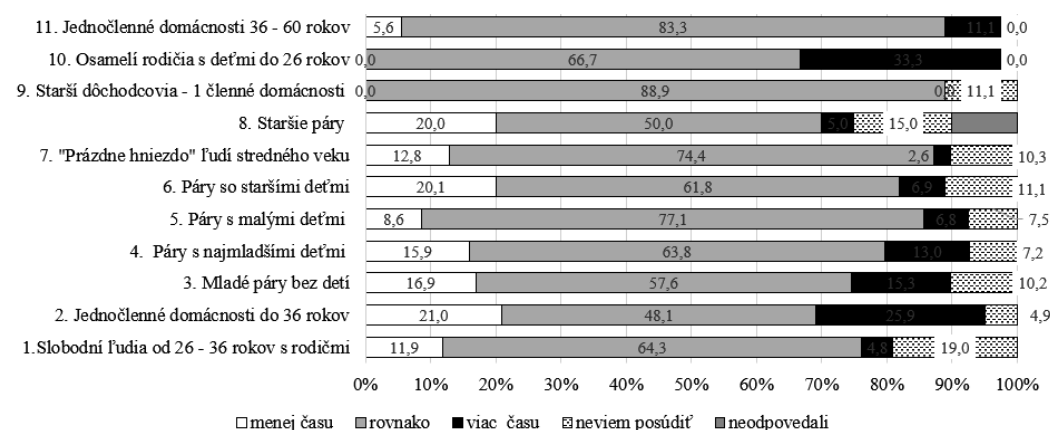
Z výsledkov o množstve času venovanom starostlivosti o deti je zjavné, že ženy, ale aj muži, venujú vo všetkých fázach života v priemere nenulové množstvo času starostlivosti o deti, hoci žijú aj v domácnostiach bez prítomnosti detí. Uvedené je možné vysvetliť vzájomnou výpomocou či už mladých ľudí, alebo medzigeneračnou výpomocou starostlivosti starých rodičov o vnúčatá. Nie je preto prekvapujúce, že ženy aj vo fázach života, ktoré korešpondujú s ich dôchodkovým vekom označili, že by starostlivosti o deti chceli venovať viac času. V domácnostiach starších párov sa tak dokonca vyjadrila takmer tretina opýtaných žien a žiadna žena neoznačila menej času.

3.4 Názory na množstvo času venovaného príprave jedla

Zaujímavé zistenie prinášajú odpovede mužov týkajúce sa množstva času, ktoré venujú členovia slovenských domácností príprave jedla (graf 5).

Vo všeobecnosti by sa dalo skonštatovať, že opýtaní muži sú skôr spokojní s množstvom času, ktoré strávia v kuchyni, pretože takmer dve tretiny všetkých opýtaných mužov (64,9 %) odpovedalo, že príprave jedla by chceli venovať rovnaké množstvo času. Zdá sa, že najlepšie si vedú zorganizovať čas vo vzťahu k príprave jedla muži žijúci v jednočlenných domácnostiach, pretože až 84 % všetkých mužov je spokojných s množstvom času, ktorý strávia touto činnosťou.

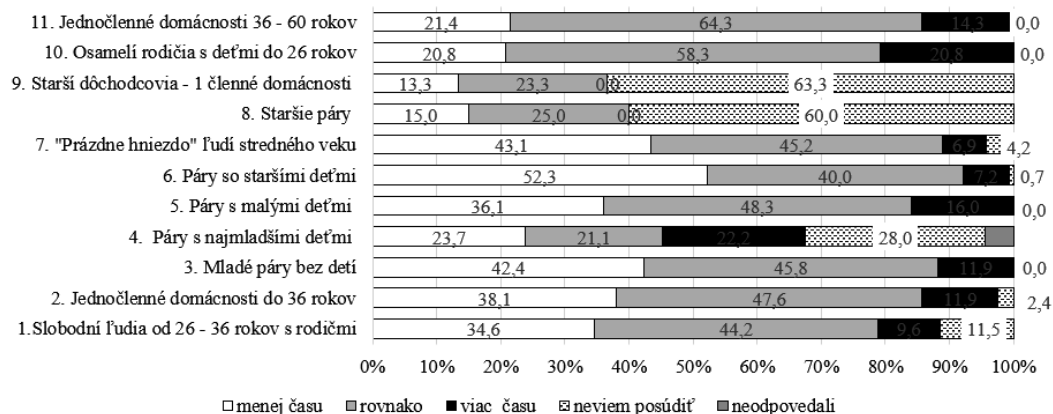
Podobne ako pri platenej práci, starostlivosti o deti, aj v názoroch na množstvo času stráveného prípravou jedla v partnerských domácnostiach existujú významné rodové rozdiely (Wilcoxonov test; p-hodnota = 0).

Graf 5 Názory mužov na množstvo času strávené prípravou jedla v rôznych fázach životného cyklu

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2020.

Celkovo je ale možné skonštatovať, že napriek tomu, že ženy trávajú prípravou jedla v priemere 2,5-krát viac času ako muži (Graf 6), a zároveň patrí táto činnosť k časovom najnáročnejším domácim prácam, z celkových odpovedí sa menej ako polovica žien (40,5 %) vyjadrila, že by chceli vykonávaním tejto činnosti tráviť menej času.

Graf 6 Názory žien na množstvo času strávené prípravou jedla v rôznych fázach životného cyklu

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2020.

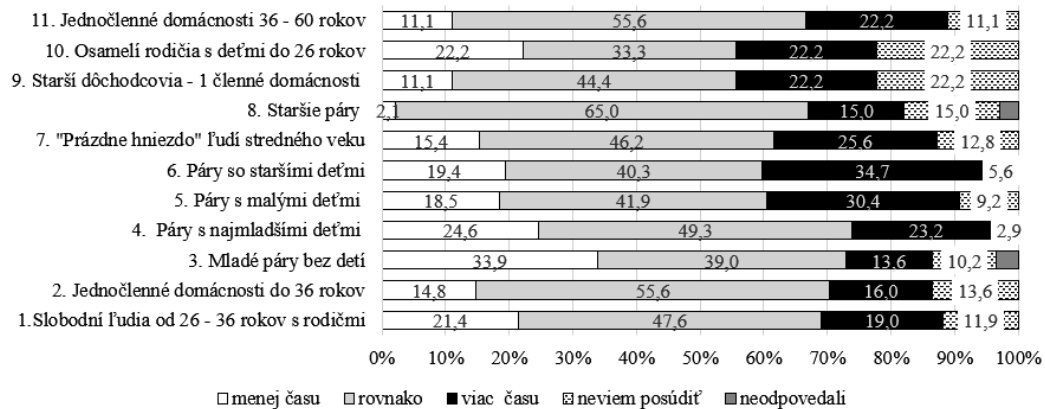
To by mohlo naznačovať kladný postoj k tejto činnosti zo strany žien vo všeobecnosti. Napríklad zo štúdie v Holandsku (Poortman a van der Lippe, 2009) vyplýva, že približne 60 % opýtaných žien má kladný postoj k vareniu. Len vo fázach života s malými a staršími deťmi (5 + 6) viac ako polovica žien vyjadrila želanie tráviť prípravou jedla menej času.

Komplexnejší pohľad na dáta o trávení času žien v rôznych fázach životného cyklu žien ukazuje, že v týchto fázach životného cyklu je v porovnaní s fázou života s najmenšími deťmi výrazný nárast v počte hodín strávených v platenej práci. Celkovo sú časovo najviac vyťažené (z hľadiska množstva času venovaného platenej práci, domácim prácam a starostlivosti o deti) ženy s malými deťmi (fáza 5). Domnievame sa preto, že názory na množstvo času venovaného príprave jedla v týchto fázach životného cyklu sú výrazne ovplyvnené nielen postojom žien k tejto činnosti ako takej, ale sú vyjadrené v celkovom kontexte množstva povinností, ktoré je potrebné splniť a ktoré sa spájajú s výrazným časovým tlakom, v literatúre označovanom ako dvojité bremeno (z angl. double burden) (Brines, 1994). K uvedenej domnienke nás vedú výsledky odpovedí žien vo fázach 8 a 9, v ktorých ženy venujú spomedzi všetkých fáz života v priemere najväčší počet hodín príprave jedla, a napriek tomu viac ako tri štvrtiny všetkých opýtaných žien (78,4 %) vo fáze 9 sa vyjadrilo, že by danej činnosti chceli venovať rovnaké množstvo času a viac ako desatina žien (11,2 %) by chcela venovať tejto činnosti dokonca viac času.

3.5 Názory na množstvo času venovaného opravám a údržbe

Drobné opravy a údržba zariadenia majú v oblasti neplatenej práce v domácnosti špecifické miesto. Na rozdiel od rutinných domácich prác ako je napríklad varenie a upratovanie, ktoré

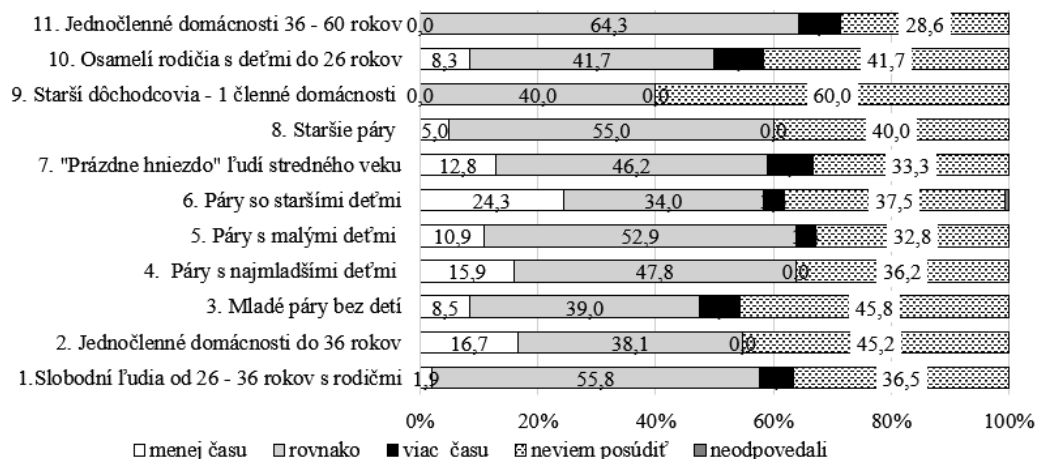
sú nevyhnutné na zabezpečení chodu domácnosti, vybrané opravy a údržba zariadenia domácnosti (vrátane napríklad drobných stolárskych a iných prác) nemusia byť nutné na zabezpečenie chodu domácnosti a často ani nie sú vykonávané členmi domácnosti, ale môžu byť zabezpečené z externého prostredia. Tento proces sa v literatúre označuje ako outsourcing domácich prác (Bittman et al., 1999). Z porovnania údajov v tabuľke 1 a z odpovedí v grafoch 7 a 8 je zrejmé, že tieto činnosti sú doménou opýtaných mužov.

Graf 7 Názory mužov na množstvo času strávené opravami a údržbou v rôznych fázach životného cyklu

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2020.

Je to zrejme jednak z množstva času, ktoré venujú tejto činnosti muži a ženy, a jednak je to zrejme z toho, že viac ako tretina žien sa vyjadrila, že nevie posúdiť dané množstvo času venovaného opravám a údržbám, z čoho sa dá usudzovať, že danú činnosť nevykonáva, a 44 % je spokojné s množstvom času, ktoré je na základe údajov z tabuľky 1 naozaj veľmi malé.

Graf 8 Názory žien na množstvo času strávené opravami a údržbou v rôznych fázach životného cyklu

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2020.

Neprekvapuje preto, že v odpovediach mužov a žien žijúcich v partnerských domácnostiach na množstvo času stráveného danou činnosťou existujú opäť významné rodové rozdiely (Wilcoxonov test; p-hodnota = 0). Z pohľadu mužov (Graf 7) by sa dalo usudzovať, že sa nejedná o činnosť, vykonávanie ktorej by respondenti chceli za každú cenu znižovať, pretože napriek tomu, že v domácnostiach párov sú drobné opravy doménou mužov, takmer polovica všetkých opýtaných mužov (45 %) súhlasí s množstvom času. Najspokojnejší sú s množstvom času venovanom tejto činnosti muži žijúci v partnerských domácnostiach v staršom veku (fáza 8), fáza, kedy sú už deti „von z hniezda“ a zároveň sú muži už v post produktívnom veku a tak im zostáva viac času aj na tieto domáce práce.

Záver

Analyticky možno aktivity každého človeka rozdeliť na prácu a ne-prácu. Práca predstavuje všetky produkčné činnosti, pomocou ktorých sa vyrábajú produkty a služby na použitie inými osobami alebo na vlastné použitie, bez ohľadu na to, či za ich vykonanie jednotlivец dostane finančnú odmenu, alebo nie. Uplatnenie tejto definície práce rozširuje sledovanie činností človeka nielen na prácu vykonávanú v rámci oficiálneho trhu práce, ale aj na neplatenú prácu v domácnosti, ktorá zahŕňa najrôznejšiu škálu činností od prípravy jedla, cez starostlivosť o deti až po prácu v záhrade. Celkové nároky na množstvo času stráveného v odlišných typoch prác sú v rôznych fázach života človeka často rozdielne, čo môže ovplyvniť jeho možnosti prerozdeliť trávenie času podľa jeho predstáv. Z výsledkov primárneho výskumu na Slovensku vyplýva, že muži venujú vykonávaniu platenej práce v priemere viac času ako ženy. Na druhej strane ženy venujú približne 4-krát viac času príprave jedla ako muži, a priemerné množstvo času venovaného rutinným domácim prácam je u žien v domácnostiach s deťmi až 4-krát väčšie ako pri mužoch.

V kontexte vyššie uvedených predpokladov je preto zaujímavé sledovať nielen množstvo času, ktorý venujú ľudia rôznym produkčným činnostiam, ale aj ich názory na to, či by im chceli venovať viac, menej, alebo rovnaké množstvo času, t. j. sledovať nesúlad medzi skutočným a preferovaným množstvom času. Z výsledkov je zjavné, že medzi skutočne stráveným časom vo vybraných činnostiach a preferovaným časom existuje pri mnohých respondentoch nesúlad, a to nielen v oblasti platenej práce, ale aj v skúmaných kategóriách neplatenej práce, čo korešponduje s vybranými výsledkami v zahraničí (napr. Reynolds, 2003; Stanczyk et al., 2017). V odpovediach mužov a žien žijúcich v partnerských domácnostiach týkajúcich sa skutočného a preferovaného množstva času existujú významné rodové rozdiely vo všetkých skúmaných kategóriách.

Zo skúmania odpovedí respondentov vyplýva, že opýtaní muži najčastejšie označili, že by chceli znížiť množstvo času venovaného platenej práci. Najčastejšie sa tak vyjadrovali muži v rodinách s malými deťmi. Z porovnania odpovedí mužov žijúcich v partnerských domácnostiach s deťmi a mužov v jednočlenných domácnostiach (fázy 2 a 11), ktorých vek je približne rovnaký, by sa dalo usudzovať, že založenie rodiny významne ovplyvní názor muža / otca na množstvo času, ktoré strávi v platenej práci. Overenie takto formulovanej hypotézy je predmetom ďalšej analýzy. Na druhej strane, z hľadiska počtu odpovedí je práve starostlivosť o deti tou činnosťou, ktorej čas by nechceli znižovať (len 1,9 % zo všetkých mužov si to praje), naopak, viac ako jedna tretina opýtaných mužov by starostlivosti o deti

chcela venovať viac času. Množstvo času venovaného typickej rutinnej práci v domácnosti, ktorou je príprava jedla, by nemenilo viac ako dve tretiny opýtaných mužov. Typicky mužský typ domácej práce – nerutinné práce by vo väčšom časovom rozsahu chcela vykonávať viac ako jedna štvrtina opýtaných. Zaujímavé zistenie sa týka názorov žien na množstvo času venovaného príprave jedla. Napriek tomu, že sa jedná o časovo najnáročnejšiu rutinnú prácu v domácnosti, takmer polovica opýtaných žien sa vyjadrila, že by jej chceli venovať rovnaké množstvo času a takmer 10 % dokonca viac času.

Príspevok priniesol základné zistenia o nesúlade medzi množstvom skutočne venovaného a preferovaného množstva času mužov a žien v slovenských domácnostiach venovaného vykonávaniu práce. Je zrejmé, že oblasť názorov na prerozdelenie času si v podmienkach Slovenska vyžaduje podrobnejšie a systematickejšie skúmanie, čo bude určite predmetom ďalšieho skúmania.

Grantová podpora: Príspevok je výstupom projektu VEGA 1/0621/17 Rozhodovanie slovenských domácností o alokácii času na vykonávanie platenej a neplatenej práce a vplyv stratégií domácností na vybrané oblasti hospodárskej praxe.

Zoznam použitej literatúry

- [1] Anxo, D., Mencarini, L., Pailhé, A., Solaz, A., Tanturri, M. L., & Flood, L. (2011). Gender Differences in Time Use over the Life Course in France, Italy, Sweden, and the US. [Rodové rozdiely v využívaní času počas celého životného cyklu vo Francúzsku, Taliansku, Švédsku a USA]. *Feminist Economist*, 17(3), 159–195. doi: 10.1080/13545701.2011.582822.
- [2] Badr, H., & Acitelli, L. K. (2008). Attachment insecurity and perceptions of housework: Associations with marital well-being. [Neistota pripútania a vnímanie domácich prác: Združenia s manželským blahobytom]. *Journal of Family Psychology*, 22(2), 313–319. doi: 10.1037/0893-3200.22.2.313.
- [3] Bartley, S. J., Blanton, P.W., & Gilliard, J. L. (2005). Husbands and Wives in Dual-Earner Marriages: Decision-Making, Gender Role Attitudes, Division of Household Labor, and Equity. [Manželia v manželstvách s dvoma zárobkami: rozhodovanie, postoje k rodovým rolám, deľba práce v domácnosti a spravodlivosť]. *Marriage Family Review*, 37(4), 69–94. doi: 10.1300/J002v37n04_05.
- [4] Batalova, J. A., & Cohen, P. N. (2002). Premarital Cohabitation and Housework: Couples in Cross-National Perspective. [Predmanželské spolužitie a domáce práce: Páry v nadnárodnej perspektíve]. *Journal of Marriage and Family*, 64(3), 743–755. doi: 10.1111/j.1741-3737.2002.00743.x.
- [5] Bianchi, S. M., & Milkie, M. A. (2010). Work and Family Research in the First Decade of the 21st Century. [Výskum práce a rodiny v prvom desaťročí 21. storočia]. *Journal of Marriage and Family*, 72(3), 705–725. doi: 10.1111/j.1741-3737.2010.00726.x.
- [6] Bittman, M., Matheson, G., & Meagher, G. (1999). The Changing Boundary between Home and Market: Australian Trends in Outsourcing Domestic Labour. [Meniace sa hranice medzi domovom a trhom: austrálske trendy v outsourcingu domácej práce]. *Work, Employment and Society*, 13(2), s. 249–273. doi: 10.1177/09500179922117935.

- Blair, S. L., & Lichter, D. T. (1991). Measuring the Division of Household Labor: Gender Segregation of Housework Among American Couples. [Meranie rozdelenia práce v domácnosti: rodová segregácia domácich prác medzi americkými párami]. *Journal of Family Issues*, 12(1), 91–113. doi: 10.1177/019251391012001007.
- [7] Blossfeld, H. P., & Drobnic, S. eds. (2001). *Careers of Couples in Contemporary Society: From Male Breadwinner to Dual-Earner Families*. [Kariéra párov v súčasnej spoločnosti: od mužského živila rodiny až po rodiny s dvoma zárobkami]. New York City, NY: Oxford University Press.
- [8] Brines, J. (1994). Economic Dependency, Gender, and the Division of Labor at Home. [Ekonomická závislosť, pohlavie a deľba práce doma]. *American Journal of Sociology*, 100(3), 652–688. doi: 10.1086/230577.
- [9] Cohen, P. N. (1998). Replacing Housework in the Service Economy: Gender, Class, and Race-Ethnicity in Service Spending. [Nahradenie domácich prác v ekonomike služieb: Pohlavie, trieda a rasová etnicita v oblasti výdavkov na služby]. *Gender & Society*, 12(2), 219–231. doi: 10.1177/089124398012002006.
- [10] Coltrane, S. (2000). Research on Household Labor: Modeling and Measuring the Social Embeddedness of Routine Family Work. [Výskum práce v domácnosti: Modelovanie a meranie sociálnej zakomponovanosti rutinnej rodinnej práce]. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 1208–1233.
- [11] Coltrane, S., & Ishii-Kuntz, M. (1992). Men's Housework: A Life Course Perspective. [Pánske domáce práce: perspektíva celoživotného kurzu]. *Journal of Marriage and Family*, 54(1), 43–57.
- [12] Connelly, R., & Kimmel, J. (2015). Unpaid Time Use by Gender and Family Structure. [Využitie neplateného času podľa pohlavia a rodinnej štruktúry]. In Redmount, E. (eds.), *The Economics of the Family. How the Household Affects Markets and Economic Growth. Volume 2*. Westport, CT: Praeger Publisher.
- [13] Craig, L., & Mullan, K. (2010). Parenthood, Gender and Work-Family Time in the United States, Australia, Italy, France, and Denmark. [Rodičovstvo, rod a čas strávený v práci / rodine v Spojených štátoch, Austrálii, Taliansku, Francúzsku a Dánsku]. *Journal of Marriage and Family*, 72(5), 1344–1361. doi: 10.1111/j.1741-3737.2010.00769.x.
- [14] Davis, S. N., Greenstein, T. N., & Gerteisen Marks, J. P. (2007). Effects of Union Type on Division of Household Labor: Do Cohabiting Men Really Perform More Housework? [Účinky typu Únie na deľbu práce v domácnosti: Robte spolužitie s mužmi skutočne viac domácich prác]. *Journal of Family Issues*, 28(9), 1246–1272. doi: 10.1177/0192513X07300968.
- [15] Dribe, M., & Stanfors, M. (2009). Does Parenthood Strengthen a Traditional Household Division of Labor? Evidence From Sweden. [Posilňuje rodičovstvo tradičnú deľbu práce v domácnosti? Dôkazy zo Švédska]. *Journal of Marriage and Family*, 71(1), 33–45. doi: 10.1111/j.1741-3737.2008.00578.x.
- [16] Evertsson, M., & Neramo, M. (2004). Dependence within families and the division of labor: Comparing Sweden and the United States. [Závislosť v rámci rodín a deľba práce: Porovnanie Švédska a USA]. *Journal of Marriage and Family*, 66(5), 1272–1286. doi: 10.1111/j.0022-2445.2004.00092.x.

- [17] Fuwa, M., & Cohen, P. N. (2007). Housework and social policy. [Domáce práce a sociálna politika]. *Social Science Research*, 36(2), 512–530. doi: 10.1016/j.ssresearch.2006.04.005.
- [18] Glick, P. (1947). The Family Cycle. [Rodinný cyklus]. *American Sociological Review*, 12, 164–174.
- [19] Grossbard, S. A. (2014). Racial Intermarriage and Household Production. [Rasové manželstvo a výroba v domácnosti]. *Review of Behavioral Economics*, 1(4), 295–347. doi: 10.1561/105.00000013.
- [20] Hersch, J., & Stratton, L. S. (2002). Housework and Wages. [Domáce práce a platy]. *Journal of Human Resources*, 37(2), 217–229. doi: 10.2307/3069609.
- [21] Hook, J. L. (2006). Care in Context: Men's Unpaid Work in 20 Countries, 1965–2003. [Starostlivosť v kontexte: neplatená práca mužov v 20 krajinách, 1965–2003]. *American Sociological Review*, 71(4), 639–660. doi: 10.1177/000312240607100406.
- [22] Hook, J. L. (2017). Women's Housework: New Tests of Time and Money: Women's Housework: New Tests of Time and Money. [Domáce práce žien: Nové testy času a peňazí: Domáce práce žien: Nové testy času a peňazí]. *Journal of Marriage and Family*, 79(1), 179–198. doi: 10.1111/jomf.12351.
- [23] ILO (International Labour Organization). (2018). Statistics on work relationships. Report II. [Štatistika pracovných vzťahov. Správa II.]. *20th International Conference of Labour Statisticians*. Ženeva, CH: Department of Statistics, International Labour Office. Dostupné na https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/publication/wcms_644596.pdf.
- [24] Kan, M. Y., Sullivan, O., & Gershuny, J. (2011). Gender Convergence in Domestic Work: Discerning the Effects of Interactional and Institutional Barriers from Large-scale Data. [Rodová konvergencia v domácej práci: Rozpoznávanie účinkov interaktívnych a inštitucionálnych bariér z rozsiahlych údajov]. *Sociology*, 45(2), 234–251. doi: 10.1177/0038038510394014.
- [25] Kaščáková, A., & Nedelová, G. (2017). Výskum štruktúry a hodnoty neplatenj práce v domácnostiach na Slovensku. *Slovenská štatistika a demografia*, 27(2), 3–15.
- [26] Kika, M., & Martinkovičová M. (2015). Neplatená práca v slovenských domácnostiach - výskum , výsledky a súvislosti. *Sociológia*, 47(5), 474–503.
- [27] Kika, M., & Kollár, J. (2020). K niektorým otázkam rozhodovania slovenských domácností. *Sociológia – Slovak Sociological Review*, 52(4), 354–373. doi: 10.31577/sociologia.2020.52.4.15.
- [28] Kil, T., Neels, K., & Vergauwen, J. (2016). Gender Inequality in the Division of Housework over the Life Course: a European Comparative Perspective. [Rodová nerovnosť v sekcii domácich prác v priebehu života: Európska komparatívna perspektíva] In Mortelmans, D., Matthijs, K., Alofs, E., & Segaert, B. (eds.), *Changing Family Dynamics and Demographic Evolution* (pp. 51-80). Cheltenham, UK: Edward Elgar Publisher.
- [29] Knapková, M., Martinkovičová, M., & Kaščáková, A. 2020. Working heavier or being happier? Case of Slovakia. [Pracujete ťažšie alebo ste šťastnejší? Prípád Slovenska]. *Statistika: Statistics and Economy Journal*. 100(4) (v tlači).

- [30] Knudsen, K., & Waerness, K. (2007). National Context and Spouses' Housework in 34 Countries. [Národný kontext a domáce práce manželov v 34 krajinách]. *European Sociological Review*, 24(1), 97–113. doi: 10.1093/esr/jcm037
- [31] Lachance-Grzela, M., & Bouchard, G. (2010). Why Do Women Do the Lion's Share of Housework? A Decade of Research. [Prečo ženy robia leví podiel na domácich prácach? Desaťročné výskumu]. *Sex Roles*, 63, 767–780. doi: 10.1007/s11199-010-9797-z.
- [32] Lewin-Epstein, N., Stier, H., & Braun, M. (2006). The Division of Household Labor in Germany and Israel. [Rozdelenie práce v domácnosti v Nemecku a Izraeli]. *Journal of Marriage and Family*, 68(5), 1147–1164.
- [33] Mannino, C. A., & Deutsch, F. M. (2007). Changing the Division of Household Labor: A Negotiated Process Between Partners. [Zmena rozdelenia práce v domácnosti: vyjednávací proces medzi partnermi]. *Sex Roles*, 56, 309–324. doi: 10.1007/s11199-006-9181-1.
- [34] Martinkovičová, M., Knapková, M., & Kaščáková, A. (2020). Affective Well-Being of Private Sector Employees. [Afektívna pohoda zamestnancov v súkromnom sektore]. *Sociológia – Slovak Sociological Review*, 52(3), 273–299. doi: 10.31577/sociologia.2020.52.3.12.
- [35] Milkie, M.A., Mattingly, M.J., Nomaguchi, K.M., Bianchi, S.M., & Robinson, J.P. (2004). The Time Squeeze: Parental Statuses and Feelings About Time With Children. [Squeeze Time: Rodičovské statusy a pocity z času s deťmi]. *Journal of Marriage and Family*, 66(3), 739–761. doi: 10.1111/j.0022-2445.2004.00050.x.
- [36] Poortman, A. R., & van der Lippe, T. (2009). Attitudes Toward Housework and Child Care and the Gendered Division of Labor. [Postoje k domácim prácam a starostlivosti o deti a k rodovej deľbe práce]. *Journal of Marriage and Family*, 71(3), 526–541.
- [37] Považanová, M. (2020). Produkčné činnosti slovenských domácností a možnosti ich outsourcingu. Banská Bystrica, Slovensko: Belianum.
- [38] Reynolds, J. (2003). You can't always get the hours you want.: Mismatches between actual and preferred work hours in the U.S. [Vždy nemôžete získať požadovaný čas.: Nezhody medzi skutočnou a preferovanou pracovnou dobou v USA]. *Social Forces*. 81(4), 1171–1199.
- [39] Reynolds, J., & Aletraris, L. (2006). Pursuing preferences: The creation and resolution of work hour mismatches. [Sledovanie preferencií: Vytváranie a riešenie nesúladv pracovných hodín]. *American Sociological Review*, 71(4), 618–638. doi:10.1177/000312240607100405.
- [40] Sevilla-Sanz, A., Gimenez-Nadal, J. I., & Fernández, C. (2010). Gender Roles and the Division of Unpaid Work in Spanish Households. [Rodové úlohy a oddelenie neplatennej práce v španielskych domácnostiach]. *Feminist Economics*, 16(4), 137–184. doi:10.1080/13545701.2010.531197.
- [41] Shelton, B., & John, A. D. (1996). The division of Household Labor. [Rozdelenie práce v domácnosti]. *Annual Review of Sociology*, 22, 299 – 321.
- [42] Stanczyk, A. B., Henly, J. R., & Lambert, S. J., (2017). Enough Time for Housework? Low-Wage Work and Desired Housework Time Adjustments: Enough Time for Housework? [Dost' času na domáce práce? Práce s nízkou mzdou a požadované

- úpravy času v domácich prácach: dost' času na domáce práce]. *Journal of Marriage and Family*, 79(1), 243–260. doi: 10.1111/jomf.12344.
- [43] Sullivan, O. (2013). What Do We Learn About Gender by Analyzing Housework Separately From Child Care? Some Considerations From Time-Use Evidence: Gender, Housework, Child Care. [Čo sa dozvedáme o pohlaví analýzou domácich prác oddelene od starostlivosti o deti? Niektoré úvahy z dôkazov o využití času: pohlavie, domáce práce, starostlivosť o deti.]. *Journal of Family Theory Review*, 5(2), 72–84. doi: 10.1111/jftr.12007.
- [44] Štatistický Úrad Slovenskej Republiky. (2020). Dostupné na: https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/themes/demography/income/metadata/!ut/p/z0/04_Sj9CPykyssy0xPLMnMz0vMAfjjo8ziA809LZycDB0NLJzCjAw8zf2CDL0DA91N3Q30C7IdFQGGCbEi/.
- [45] Thévenon, O. (2011). Family Policies in OECD Countries: A Comparative Analysis. [Rodinné politiky v krajinách OECD: komparatívna analýza]. *Population and Development Review*. 37(1), 57–87. doi: 10.1111/j.1728-4457.2011.00390.x.
- [46] van der Lippe, T., de Ruijter, J., de Ruijter, & E., Raub, W. (2011). Persistent Inequalities in Time Use between Men and Women: A Detailed Look at the Influence of Economic Circumstances, Policies, and Culture. [Pretrvávajúce nerovnosti v používaní času medzi mužmi a ženami: podrobný pohľad na vplyv ekonomických okolností, politik a kultúry]. *European Sociological Review*, 27(2), 164–179. doi: 10.1093/est/jcp066.

Adresa autorov: Ing. Mariana Považanová, PhD., RNDr. Gabriela Nedelová, PhD. Ekonomická fakulta Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Tajovského 10, 975 90 Banská Bystrica, e-mail: mariana.povazanova@umb.sk; gabriela.nedelova@umb.sk.